

УКРАЇНСЬКІ ТЕАТРИ ІВАНА КОГУТЯКА

(1920—1939)

Відомий історик українського театру Степан Чарнецький, характеризуючи 1937 р. стан українського театру в межах Польської Республіки у 20—30-х роках ХХ ст., серед низки театрів, вірних „побутовому репертуарові“, називає і „театр Когутяка“¹.

Актор, режисер, організатор театральної справи Іван Когутяк народився 4 квітня 1893 р. у с. Княгинині (тепер в адміністративних межах м. Івано-Франківська). Навчався в реальній школі у Станиславові (тепер м. Івано-Франківськ) та у гімназії в Золочеві, іспити на атестат зрілості склав у Станиславівській учительській семінарії. Сценічну діяльність розпочав в аматорських гуртках товариств „Просвіта“ та „Українська хата“ у Станиславові; у 1913—1914 рр. керував напівпрофесійним Українським театром ім. І. Тобілевича у Станиславові. Під час Першої світової війни був мобілізований, воював на сербському, російському та італійському фронтах. У 1918 р., коли Станиславів був столицею Західно-Української Народної Республіки, І. Когутяк як четар Української Галицької Армії був адміністративним комендантом шпиталю в Станиславові і водночас керівником Чернівецького українського театру, який після загарбання Буковини румунськими військами 1918 р. емігрував з неї².

Чернівецький український театр виник на Буковині на початку 1918 р. з уламків колишнього львівського театру Товариства „Руська Бесіда“ під управою Катерини Рубчакової³. Адміністративна праця у цьому колективі ще на стадії його формування в Чернівцях з кінця 1917 р. (після поранення

на італійському фронті та відповідно демобілізації І. Когутяка*) стала початком професійної сценічної діяльності Івана Когутяка⁴. (Адже й пізніше — у листі від 18 березня 1935 р. до воєводського уряду у Львові з проханням видати театральну ліцензію на 1935 рік на територію Львівського воєводства І. Когутяк наголошує, що керує професійними театрами без перерви з 1917 р.⁵). Окупаційна румунська влада заборонила театрові ставити вистави українською мовою, і колектив був змушений перебазуватися до Галичини та отаборитися у Станиславові під управою Михайла Онуфракка (як свідчить С. Чарнецький), але адміністративним директором у ньому був, мабуть, таки І. Когутяк. „Театр грав постійно в Станиславові в салі Монюшка до травня 1919 р., себто до часу, коли під проводом Й. Стадника повстав державний театр ЗОУНР“⁶.

1919 р., після загарбання Західної України відновленою, т. зв. Другою Польською Республікою, І. Когутяк потрапив до польського полону, а після виходу з в'язниці організував у Станиславові „фаховий театр“ при товаристві „Українська Хата“ (давали вистави двічі на тиждень)⁷.

Першу власну „театральну дружину“, тобто трупу, легітимовану ліцензією, виписаною на його ім'я, І. Когутяк зорганізував у 1920 р.⁸ Від 1920 до 1939 р. на західноукраїнських землях у межах Польської Республіки почергово працювала низка мандрівних колективів під умовною назвою „Український театр І. Когутяка“. Живучість цієї назви позитивно свідчить про організаторські здібності Івана Когутяка, про його вміння вибивати у Міністерстві чи воєводських урядах театральні

Іван Когутяк. 40—50-ті роки ХХ ст.

¹ Чарнецький С. Нарис історії театру // Чарнецький С. Історія української культури / Під заг. ред. д-ра Івана Крип'якевича.— Львів, 1937.— (Історична бібліотека; XIV зшиток — листопад 1937).— С. 690.

² Театроман. Театр Івана Когутяка // Театральне мистецтво.— Львів, 1924.— 15 черв.— Вип. II.— С. 38—39.

³ Чарнецький С. Нарис історії українського театру в Галичині.— Львів, 1934.— (Науково-популярна бібліотека товариства „Просвіта“, кн. 11).— С. 158.

⁴ Ці маловідомі факти наводимо за автобіографією І. Когутяка, літературний запис якої підготував краєзнавець Петро Арсенич (зберігається у приватному архіві П. Арсенича, м. Івано-Франківськ).

⁵ 25-ліття театральної діяльності І. Когутяка святкували 16 грудня 1942 р. (див.: [Б. а.] 25-ліття театральної діяльності. Ювілей дир. Івана Когутяка // Львівські вісті.— 1942.— 17 груд.— Ч. 288 (412).— С. 4).

⁶ Державний архів Львівської області (далі — ДАЛО), ф. 1, оп. 52, спр. 1394 (Справа про надання ліцензії Когутякові Іванові на утримання мандрівного театру), арк. 19.

⁷ Чарнецький С. Нарис історії українського театру в Галичині...— С. 158.

⁸ Театроман. Театр Івана Когутяка...— С. 38.

⁹ Ш. „Український Драматичний театр“ під дирекцією Івана Когутяка // Театральне мистецтво.— Львів, 1922.— 15 черв.— Вип. III—IV.— С. 21—22.

Перший „період“ театру Когутяка — 19 лютого — 4 грудня 1920 р. За той час поставлено майже 50 вистав, як-от: „Дядькові примхи“ („Нахмарило“) Б. Грінченка, „Лимерівна“ („Діти неволі“) П. Мирного, „Не ходи, Гриццю...“ В. Александрова, „Повернувся з Сибіру“ Л. Яновської, „Наймичка“ І. Карпенка-Карого (за Т. Шевченком), „Перехитрили“ М. Кропивницького, „Наталка Полтавка“ І. Котляревського, „Хмара“ О. Суходольського, „За двома зайцями“ М. Старицького (за І. Нечум-Левицьким), „Куди вітер ве“ С. Васильченка та ін. (див.: Ставничий І. З театрального життя у Станиславові // Альманах Станиславівської землі.— Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975.— Т. 1.— (Український архів, т. XXVIII).— С. 576.

ліцензії на кожне наступне півріччя, його життя театром, уміння щоразу з нічого створити нову трупю, не шкодуючи ні сил, ні власних заощаджень. Побутову режисуру І. Когутяка майже всі сучасники оцінюють як рутину, проте „заштамповану“ і без особливих мистецьких амбіцій. Саме тому директор завжди охоче поступався місцем, як тільки з'являвся у трупі більш професійний режисер.

На початку 1920 р. у Станиславові спершу був організований „Український драматичний театр під дирекцією І. Когутяка“. Колектив зробив ставку на українського та єврейського провінційного глядача, будуючи репертуар на історичній та побутовій класиці. Сучасник відзначав: „На „маси“, у своєму розумінні цього слова, зорієнтувався перший після війни (Першої світової.— Р. Л.) — театр Когутяка. По всіх українських містечках і більших селах, де була невелика зала із театральною сценою, цей театр міг рахувати на масових глядачів і масовий прихід“⁹. Культурно-просвітницька місія, пієтет до української побутової та історичної класики, народні пісні, танці та строї, переспіви популярних на польських сценах оперет і так званих сальонових комедій, твори із єврейського життя — забезпечували йому незмінну популярність.

У серпні того самого року колектив поповнився акторами ще недавнього Державного театру Української Народної Республіки під керівництвом М. Садовського¹⁰ (створеного на базі його колишньої трупи, що переїхала з Києва на початку 1919 р.), який був змушений покинути тодішню столицю УНР — м. Кам'янець-Подільський. Як відомо, одна частина трупи залишилася у Східній Україні, а друга прибула з М. Садовським до Галичини. Оскільки спроба М. Садовського розпочати діяльність свого театру у Львові тоді ж, у серпні 1920 р., зазнала краху, то члени його трупи, які залишилися без нього, подалися до І. Когутяка у Станиславові¹¹. Колектив змінив тоді назву

на „Український рухомий драматичний театр“ під дирекцією І. Когутяка¹². У цьому театрі, крім місцевих Софії Когутякової, Камінської, Ольги Левицької та інших акторів, працювали такі наддніпрянці, як Микола Аркас, Надія Аркасова, Лісова, Люся Барвінок (Аполінарія Карабіневич; дівоче прізвище — Лопухович), Кривусів, Мар'ян Оличний, Присяжний, Микола Куліш, капельмайстер Генрик Левицький. Через це поповнення І. Когутяк усюди рекламував, що він перейняв трупу від самого директора М. Садовського! Цю неточну інформацію регулярно дублюють майже всі дослідники життя і творчості І. Когутяка¹³.

Через мішанину тем, жанрів і стилів, відсутність чіткої і послідовної репертуарної політики театр І. Когутяка ставав об'єктом жорсткої критики. „Ся трупа,— згадував сучасник,— не приносить йому слави, лише много критики, насміху і дорікань, а саме через нещирю працю деяких акторів театр тратить під кожним зглядом на вартости, руйнується матеріально і розпадається, як много інших наших театральних труп“¹⁴. А в сатирично-гумористичному журналі „Будяк“ іронізували: „Як слідуюча вистава в театрі п. Когутяка в Станиславові буде відіграна його штука п. з. „До чорта з чортом“¹⁵,— вочевидь, натякаючи на невисокий етично-естетичний рівень деяких вистав.

1921 р. І. Когутяк, продавши частину сво-

го майна, набирає нову трупу та поповнює репертуарну афішу „сальоновими штуками“, операми, оперетами. У той час у театрі головним режисером¹⁶ працював Микола Аркас, трохи згодом — Микола Айдарів; черговими режисерами були Олекса Левитський і Володимир Демчишин, директором театру — Іван Когутяк. У театрі працювали такі артисти, як Амвросій Нижанківський, Омелян Неделко, Петро Шмалій, Гриць Шмалій, Ярема Стадник, Осадчий, Зборовський, Панас Карабіневич, Філомена Лопатинська, Марія Айдарова, Софія Когутякова, Філюсівна, Демчишинова, Люся Барвінок (Аполінарія Карабіневич), Анна Те-

Один із українських драматичних театрів Івана Когутяка. 1920—1930-ті рр.

Сидять — перший ряд знизу зліва направо: Володимир Янішевський, невідомий, Тетяна — донька Раїч-Міцовської, невідомий; другий ряд знизу: Новицький, Анна Недзведська-Терещенко, Бочковська, Зоня Когутякова, Іван Когутяк, Раїч-Міцовська, Вовченко, невідома, Левицька; стоять — перший ряд зліва направо: невідомий, Михайлів, Яншин, Чернота (адміністратор), невідомий, Юрко Міцовський, Шкульський, невідомий, Маруненко; стоять — другий ряд: невідомі. Репродукція фотографії колишньої артистки театру Софії Токар (Делятин, Івано-Франківська обл.). З колекції Ростислава Пилипчука

⁹ Босий А. [Крушельницький Антін?] Сучасня західноукраїнського театру // Альманах лівого мистецтва.— Львів, 1931.— Ч. 1.— С. 10.

¹⁰ Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Част. перша.— Прага, 1942.— (Студії Музею визвольної боротьби України; т. 1).— С. 312.

¹¹ Докладніше про еміграційне життя театру М. Садовського див.: Боньковська О. Микола Садовський у Львові (1920—1921 рр.) // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого.— К., 2007.— Вип. 1.— С. 265.

¹² Ш. „Український Драматичний театр“...— С. 21—22.

¹³ Див.: Театроман. Театр Івана Когутяка...— С. 38—39, а також усі пізніші публікації.

¹⁴ Там само.— С. 38—39.

¹⁵ Будяк: Сатирично-гумористичний ілюстрований журнал (Львів).— 1921.— 1 трав.— Ч. 5—6.— С. 7.

¹⁶ Наріжний С. Українська еміграція...— С. 312.

рещенко, Гринішак та ін. Театр постійно гастролював, лише час від часу повертаючись до Станіславова (напр., на початку 1922 р. відвідав Волинь; улітку 1922 р. — турне по Галичині)¹⁷. До речі, під час зимових гастролей на Волині від колективу відкололася група на чолі з харків'янином М. Айдаровим, створивши власний український театр „Відродження” (1922 р. виступав у Луцьку; 1924 р. об'їжджав західні міста Польщі)¹⁸. 1922 р. колектив повернувся до старої назви „Український драматичний театр під дирекцією І. Когутяка”. У репертуарі театру: опера „Катерина” М. Аркаса, драми „Ой, не ходи, Грицю...” М. Старицького, „Царевич” Г. Запольської, „Бог помсти” Ш. Аша, „Безробітні” (автор не встановлений), „Чорт-жінка” К. Шенгера (переклад М. Онуфрак), „Морфіум” Л. Гарцера (переклад І. Когутяка)¹⁹.

Спершу група діяла під опікою товариства „Українська Хата” (Станіславів), а від 1 червня 1923 р. на короткий період перейшла під управу філії Союзу діячів українського театрального мистецтва (мистецький провід театру — в руках М. Бенцалю)²⁰. Деякі з вистав театру того часу стали прапорм'єрами на українській сцені в Галичині, наприклад, популярна західноєвропейська оперета „Чесна Сузанна” („Добродійна Сузанна”. — Р. Л.) Ж. Гільберта²¹.

До 1925 р. театр з перемінним успіхом постійно гастролював провінційними містечками і селами Галичини, часто утримуючись лише завдяки ентузіазмові й власним капіталовкладенням І. Когутяка²². Мислячи театр як інструмент для національного освідомлення народу, рецензенти відзначають позитивні сторони діяльності цієї трупи: „Заслуга п. Івана Когутяка в тому, що він, роз'їжджаючи зі своєю трупой по глухій провінції, дає можливість нашому громадянству зазнайомлюватись з театральним мистецтвом та будить охочих до організування аматорських гуртків при місцевих товариствах”²³.

1925—1930 рр. — ще один порівняно стабільний період у житті „Українського драматичного театру” І. Когутяка, правда, знову зі зміненим складом²⁴. Ця умовна „стабільність” із плинністю кадрів і з поспіхом підготовлених у мандрівних

умовах репертуар, який особливо й не оновлювався, залишаючись у рамках „побутовщини”, все-таки були чимось більш постійним на тлі кризової театральної ситуації в краю. Як-не-як, а театр І. Когутяка — як явище — чи не єдиний український театр у Галичині та Волині, що діяв протягом усього міжвоєнного періоду, ставши певним плацдармом для багатьох митців сцени! Показово, що артист Володимир Блавацький, повернувшись із театру „Березіль” 1928 р., вибрав для режисерської праці саме цей колектив. Хоч митець не високо оцінював творчий потенціал театру І. Когутяка²⁵, проте кілька місяців працював як мистецький керівник цього колективу. Серед найкращих акторських сил театру — Марія Степова

Артисти і хор театру Івана Когутяка. 1930-ті роки

і Богдан Паздрій (згодом провідні артисти у театрі „Заграва”). Омелян Урбанський, який прийшов до театру в 1929 р., згадує таких акторів, як режисер Павло Чугай (колишній актор Київського театру М. Садовського (з 1915 р. і в 1919—1920 рр.) на Поділлі і в Галичині; а також — Руського театру Товариства „Просвіта” в Ужгороді (1920—1925), Єрифєїв і Єрифєєва, Юрій Кононів та Іванна Кононів, Володимир Грузь і Анастасія Грузьова, а трохи згодом і Микола Айдарів як режисер, Марія Айдарова, Олекса Левитський і Марія Левитська — як „першопланові”; Євгенія Древницька, Романчак, Матвієва (скрипалька), Іван Кузь як адміністратор, Ніна Березенко (музикант), Іван Качинець (керівник музичної групи), Антоніна Качинець (хористка), Гардецький (скрипаль) — як „другопланові”²⁶. У репертуарі: „За Немань іду” В. Александрова, „Маруся Богуславка” М. Старицького, „Кума Марта” А. Шатковського, „Запорозький скарб” К. Ванченка-Писанецького, „Хмара” О. Суходольського, „Живі покійники” Колич-Лисенка, „Чар однострою” (автора не встановлено), опера „Пан Твардовський” російського композитора О. Верстовського та ін.

У жовтні 1931 р. акторський склад театру І. Когутяка був такий: Павло Чугай як режисер, Мина Берченко, Анастасія Грузь і Володимир Грузь, Галя Грульц, Юрко Кабин, Іван Качинець, Марія Кривецька, Іван Кузь, Розалія Левицька, Юрко Матвіїв, Броніслава Павлик, Станіслав

¹⁷ Ш. „Український Драматичний театр”... — С. 21—22.

¹⁸ Наріжний С. Українська еміграція... — С. 312.

¹⁹ Ш. „Український Драматичний театр”... — С. 21—22.

²⁰ [Б. а.] Театр Когутяка: [хроніка] // Театральне мистецтво. — Львів, 1923. — Черв.—лип.— Вип. VI—VII. — С. 96.

²¹ Оповідки // Діло (Львів). — 1923. — 12 груд.

²² Мельничук-Лучко Л. Тернистим шляхом. З історії західноукраїнського театру. — Львів, 1961. — С. 33.

²³ Театроман. Театр Івана Когутяка... — С. 39.

²⁴ Мельничук-Лучко Л. Тернистим шляхом... — С. 33.

²⁵ Блавацький В. Спогади // Ревуцький В. В орбіті світового театру / Вид. М. Коць. — Київ; Харків; Нью-Йорк, 1995. — С. 101.

²⁶ Урбанський О. Театральні мандри // Наш театр: Книга діячів українського театрального мистецтва 1915—1975 / За ред. Г. Лужницького і Л. Полтави. — Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975. — Т. I. — С. 803—804.

Чопор, Юрко Юзефеїв, Володимир Янішевський (наддніпрянський актор)²⁷. Репертуар театру на той час складався із 22 вистав: „За Немань іду“ В. Александрова, „Ой, не ходи, Грицю...“ і „Маруся Богуславка“ М. Старицького, „Війна з жінками“ („Бабський бунт“ Я. Ярославенка?), „Хата за селом“ (за Ю. Крашевським), „Запорозький скарб“ К. Ванченка-Писанецького, „Хмара“ О. Суходольського, „Жид-вихрест“ А. Козич-Уманської, опера „Катерина“ М. Аркаса (за Т. Шевченком), оперета „Чорноморці“ М. Лисенка на текст М. Старицького (за Я. Кухаренком), „Карпатські гуралі“ („Верховинці“) Ю. Коженювського, „Уріель Акоста“ К. Гуцкова, „Бог помсти“ Ш. Аша, „Военний похресник“ М. Геннекена і П. Вебера, „Потяг-мареву“ А. Рідлі, „Діти Агасфера“ С. Белої, „Тріумф медицини“ (автора не встановлено), „Танок Венери“ (автора не встановлено), опера „Пан Твардовський“ О. Верстовського, оперети „Барон Кіммель“ Ж. Калло, „Цнотлива Сузанна“ („Добродійна Сузанна“) Ж. Гільберта, „Пташник з Тиролу“ К. Целлера²⁸. У звітах місцевої польської влади, зокрема від 30 червня 1932 р., мистецький рівень театру І. Когутяка цього сезону зазвичай оцінюється як „достатній“²⁹.

Цікаво, що у концесії І. Когутяка польська влада часто дозволяла лише розважальні жанри: „комедії, оперетки, балети тощо, за винятком опери і драми“³⁰.

До 1939 р. у театрі І. Когутяка застосовувався не один десяток акторів, режисерів, музик і хористів. 1935 р. із трупи вилонилась ще одна група — на чолі з режисером Миколою Комаровським, що стала окремим театром — „Промінь“³¹. Актор Андрій Ільків описля згадує таких акторів у трупі І. Когутяка: хореограф і режисер Іван Когутяк, адміністратор Хомишин-Долінек, Анастасія Грузь та Володимир Грузь, Іван Гупало, Степан Дух, Іван Кушнір, Роман Любінець, Василь Мельник та Ольга Мельник, Маркіян Несторко, Роман Николишин, Ольга Ришницька-Федчишин, Роман Сенишин, Стефа з Коломиї, Іван Федчишин, дві артистки Цапівни з Явча (Рогатинського повіту), Михайлина Шаран (Міся), цимбаліст Місько Ковалів (Михась)³². Репертуар театру в середині

Одна із сцен вистави театру Івана Когутяка. 1930-ті рр.

1930-х рр. особливо не змінився: „Сорочинський ярмарок“, „Тарас Бульба“, „Циганка Аза“, „Ой, не ходи, Грицю...“, „Маруся Богуславка“ М. Старицького (дві перші — за М. Гоголем), „Царицині черевички“ Г. Ашкаренка (за М. Гоголем), „Воскресіння“ В. Чубатого (В. Калішевського), „Жидівка-вихрестка“ І. Тогобочного, „Чорт не жінка“ (автора не встановлено), „Жонатий Мефістофель“ Марковича, „Поцілунок Юди“ С. Белої, опера „Пан Твардовський“ О. Верстовського³³. Організаційно театр був т. зв. дирекцією на марках, тобто частково товариством на паях, а частково — дирекцією (бо І. Когутяк завжди мав одну—дві концесії, без яких колектив не міг функціонувати!). На круглій печатці трупи був напис: „Український театр під дир. Івана Когутяка“, а всередині зображена грецька арфа³⁴!

Західноукраїнський глядач — у повоєнних 1920-х рр. задоволений самим лише фактом існування національного театру — в 1930-х на повен голос почав вимагати від І. Когутяка переконаної громадянської позиції та чіткої пронаціональної лінії у репертуарі! Адже в умовах міжвоєнної українсько-польської „війни культур“ дбай-

ливо поставлена національна класика ставала традицією у хорошому розумінні, зверненням до культурних джерел, пошуком імпліцитної героїки та її трансляції масам. Саме тому так багато гострої критики лунало стосовно „побутовщини“ (псевдопобутового театру) у практиці західноукраїнської сцени 1920—1930-х років. І саме тому так послідовно підтримувалися „старанно підготовлені народні штуки“ та починання в історично-героїчному репертуарі. Наприклад, львівський рецензент, хоч і обережно відзначає напіваматорський склад трупи 1935 р., все ж із гордістю повідомляє: „Дир. Когутяк постановив об'їхати наші більш села та виставляти в них побутові й історичні п'єси“³⁵. Проте дописувач „Діла“ зі Станиславова восени того самого року — під враженням від низькопробних „Жидівних вихрестів“ і „Зрадливих мужчин“ у театрі І. Когутяка — обурюється, відверто називаючи таку гру і такий репертуар профанацією українського театру³⁶!

І театр І. Когутяка інтуїтивно намагався пристосовуватися до вимог часу, „зловити хвилю“, на

²⁷ ДАЛО, ф. 1, оп. 52, спр. 1394, арк. 28 (переклад з польсь.; тут подаємо лише частину документа — іменний список.— Р. Л.).

²⁸ Там само.— Арк. 27 (переклад з польсь.).

²⁹ Державний архів Івано-Франківської області (далі — ДАІФО), ф. 2, оп. 1, спр. 1248, арк. 284.

³⁰ Концесія І. Когутякові [...] від 19 травня 1934 р. // Державний архів Тернопільської області (далі — ДАТО), ф. 14, оп. 1, спр. 437, арк. 12.

³¹ Ільків А. Мої театральні гастролі. (На роздоріжжях мого життя): спомини.— Ч. 3 // Гомін України.— [Торонто], 1977.— 11 черв.— № 24.

³² Там само.

³³ Ільків А. Мої театральні гастролі...— Ч. 3 // Гомін України.— Торонто, 1977.— 11 черв.— № 24; Ч. 4 // Там само.— 25 черв.— № 26.

³⁴ Там само.— Ч. 3.

³⁵ Е. Ч. Український театр під дирекцією Когутяка // Діло. (Львів).— 1935.— 29 берез.— С. 7.

³⁶ Б. Л. Гостина театру Когутяка // Там само.— 12 листоп.— С. 7.

якій працювали інші театри, виводячи на сцені героїчні постаті української історії. Наприклад, у середині 1930-х поставив популярну історичну драму „Батурич” (за Б. Лепким, інсц. Л. Лісевича), яка вже з великим успіхом йшла в Українському народному театрі ім. І. Тобілевича (1933) та Українському молодому театрі „Заграва” (1933). Проте гастрольна і репертуарна тактика І. Когутяка загалом мало змінювалася. „Директор Когутяк,— згадував А. Ільків,— був незлим (непоганим.— Р. Л.) адміністратором і незле виходив на провадженні театру. Не брав великих міст, а держався менших містечок і більших сіл. Старався також набирати молодих акторів та поповнювати свій театр новими п'єсами”³⁷.

Постійне кадрове оновлення сприяло вихованню нових талантів (для багатьох цей театр став „першою школою”), однак це було й однією з причин низького мистецького рівня театру. У списку акторів театру І. Когутяка за 1937 р. спостерігаємо майже повністю новий склад, у якому лише трапляються імена досвідчених акторів. Це, зокрема, Іван Когутяк як директор і режисер, Олекса Левитський як черговий режисер, Євгенія Древницька, Олександр Гладкий, Іван Гупало, Володислав Іванів, Андрій Ільків, Михайло Ковалів, Марія Левитська, Василь Мельник, Оля Мельникова, Маркіян Несторко, Оля Пешницька, Степан Савчук, Степан Стацишин, Мартин Стельмащук, Василь Стедик, Іван Федчишин, Василь Харук, Василь Черехаха³⁸. У сезоні 1937/1938 рр. до театру прийшли Анастасія Грузьова та харків'янин Пилип Записів³⁹.

Сміливим експериментом для театру І. Когутяка стала стимульована резонансом, викликаним попередніми релігійними постановками театру „Заграва”, вистава за релігійною драмою „Голгота” В. Марцинковського (1938, реж. О. Левитський)⁴⁰. Із нею театр гастролював Галичиною, а напередодні Великодня 1938 р. з успіхом виступав у Львові: двічі в центрі, а також на передмістях та околицях — Сигнівці, Богданівці, Лисиничах, Знесінні, Замарстинові.

В останній перед початком Другої світової війни трупи Івана Когутяка працювали такі артисти: Анастасія Грузьова, Стефанія Демчук, Йосип Дзюба, Пилип Записів, Дмитро Іванчук, Юліян Казієвич, Михайло Ковалів, Іван Линда, Володимир Маркевич, Василь та Ольга Мельники, Василь Микитин, Маркіян Несторко, Катерина Палчинська, Роман Семишин, Володимир Стечкевич, Володимир Фединський (?), Ольга Флорак, Леонтиня Чепига, Василь Черехаха та ін.⁴¹

Український театр І. Когутяка поступово став одним із осередків вогнищ національної культу-

ри (бодай на поверховому рівні), несучи в народ живе слово, пісню, національний стрій, танець... Крім безпосередніх виступів під час спектаклів, актори театру також співали на богослужіннях у неділю в місцях, де гастролювали⁴².

І. Когутяк як організатор театральної справи у 1920—1930-х роках не співпрацював з офіційними установами (Товариством „Українська бесіда”; кооперативом „Український театр” та ін.), не захоплювався новаторськими тенденціями, щоб не розчаровуватись, а покладався на скромні сили свого колективу та власні заощадження і сумлінно виконував покладену на нього суспільством культурно-просвітницьку місію. Його театри, як і більшість міжвоєнних мандрівних колективів, були нетривкими, але діяло саме явище „Український театр Івана Когутяка” — заповнювало свою нішу в українському національно-культурному ландшафті Галичини.

1939 р. трупу І. Когутяка разом із акторами театрів Ю. Кононіва, Р. Войтовича, С. Крижанівського, Я. Стадника та іншими об'єднано в Український державний драматичний театр ім. І. Франка у Станиславові⁴³. А вже за кілька місяців невеличка група акторів на чолі з І. Когутяком переїхала до Коломиї, де стала осердям Коломийського українського драматичного театру⁴⁴. Але це зовсім інша історія, інші актори, інший театр, який, поповнений утікачами з окупованої німцями України, у 1941—1944 роках (уже під назвою „Український окружний театр в Коломиї”) став не менш цікавим мистецьким феноменом, ніж Український театр міста Львова — Львівський оперний театр та Український театр ім. І. Франка у Станиславові. І тому заслуговує на окрему розвідку, як і його надзвичайної енергії та хисту директор — Іван Когутяк.

Після війни І. Когутяк ще деякий час очолював і як директор, і як мистецький керівник пошталий на рештках Окружного театру Коломийський український музично-драматичний театр (1944—1948), був адміністративним директором Станиславського обласного українського музично-драматичного театру ім. І. Франка (листопад 1944 р.) та заступником директора того самого театру (1955—1957). 1949 року був заарештований, вочевидь, за „співпрацю з німцями” під час Другої світової війни...

Після виходу на пенсію І. Когутяк керував драмгуртком при Будинку культури в Івано-Франківську. Помер митець 1968 р. в Івано-Франківську, похований на цвинтарі на вул. Церковній.

Життя Івана Когутяка стало прообразом театрального режисера Стефурака у повісті Романа Іванчука „Місто”.

Роман ЛАВРЕНТІЙ

³⁷ Ільків А. Мої театральні гастролі...— Ч. 4 // Гомін України (Торонто).— 1977.— 25 черв.— № 26.

³⁸ ДАТО, ф. 3, оп. 2, спр. 639, арк. 4 (переклад з польсь.; тут подаємо лише частину документа — іменний список.— Р. Л.).

³⁹ Там само.— Ф. 14, оп. 1, спр. 566, арк. 20.

⁴⁰ Ільків А. Обласний державний український драматичний театр ім. І. Франка в Тернополі // Наш театр: Книга діячів українського театрального мистецтва 1915—1975 / За ред. Г. Лужницького і Л. Полтави.— Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1975.— Т. І.— С. 767—796.

⁴¹ ДАІФО, ф. 6, оп. 1, спр. 559, арк. 27.

⁴² Див., напр.: [Б. а.] Гостина театру Когутяка в Звенигороді // Новий час (Львів).— 1938.— 10 верес.— Ч. 200.— С. 7.

⁴³ Мартинович А. Український театр в Станиславіві // Радянська Україна.— 1939.— 15. XI; Затварська Р. Одержима: [творчий портрет артистки Оксани Затварської].— Івано-Франківськ, 2006.— С. 24.

⁴⁴ Ільків А. Мої театральні гастролі...— Ч. 4.

* У статті використано світліни з Архіву Петра Арсенича (м. Івано-Франківськ).